

УДК 378.011.3-051:78

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-308-311

ТЮТЮННИК Марія Григорівна –

викладач Кропивницького музичного фахового коледжу

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-5654-7615>e-mail: tmasha15@gmail.com

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД У ФОРМУВАННІ ХУДОЖНЬО-КОМУНІКАТИВНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВИКЛАДАЧА МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

У статті розглянуто питання використання культурологічного підходу у процесі формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва. Проведено аналіз наукових праць щодо розв'язання порушеної проблеми, окреслено перспективи її подальшого вивчення.

Підкреслюється, що важливим результатом мистецької освіти є підготовка майбутнього фахівця до самовираження і самоактуалізації у професії і життєтворчості. Тому в процесі професійної підготовки особливої значущості набуває проблема формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва, що передбачає набуття й оволодіння майбутніми фахівцями художньо-комунікативними компетенціями, здатністю до художнього діалогу, творчого спілкування, взаємодії з навколишнім середовищем.

Констатується, що від рівня художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва залежить розвиток внутрішнього світу учнівської молоді, підготовка учня до життя, до його самовираження в різних галузях діяльності, готовність учня до навчальної і професійної діяльності, його здатність застосовувати набуті знання і вміння в професії і житті.

У статті зазначається, що формування художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва доцільно здійснювати на засадах культурологічного підходу.

Культурологічна спрямованість визначає світоглядні позиції, характеризує систему цінностей, переконань, суджень, мислення, поглядів, смаків, емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу, до життя, до самого себе, рівень загальної і професійної культури, художнього сприйняття-інтерпретації-творення, здатності до творчого діалогу, комунікації з різними видами мистецтва, спілкування з учнями, з людьми, що й складає зміст і сутність художньо-комунікативної готовності майбутнього фахівця музичного мистецтва.

Культурологічний підхід взаємопов'язаний і зумовлює використання діяльнісного, компетентнісного, особистісного, діалогічного, середовищного підходів, котрі у сукупності забезпечують сприятливі умови для формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Ключові слова: культурологічний підхід, культура, освіта, художньо-комунікативна готовність, майбутній викладач музичного мистецтва.

TIUTIUNNYK Maria Hryhorivna –

teacher Kropyvnytskyi Music Applied College

ORCID: <http://orcid.org/0009-0009-5654-7615>e-mail: tmasha15@gmail.com

A CULTURAL APPROACH IN FORMING THE ARTISTIC AND COMMUNICATIVE READINESS OF THE FUTURE MUSIC TEACHER

The article discusses the issue of using a cultural approach in the process of forming the artistic and communicative readiness of a future music teacher. The analysis of scientific works on the solution of the raised problem was carried out, and the prospects for its further study were outlined.

The article discusses the issue of using a cultural approach in the process of forming the artistic and communicative readiness of a future music teacher. The analysis of scientific works on the solution of the raised problem was carried out, and the prospects for its further study were outlined.

It is concluded that the development of the inner world of the student's youth depends on the level of artistic and communicative readiness of the future music teacher, the student's preparation for life, for his self-expression in various fields of activity, the student's readiness for educational and professional activities, his ability to apply the acquired knowledge and skills in the profession and life

The article states that the formation of artistic and communicative readiness of future music teachers should be carried out on the basis of a cultural approach.

Cultural orientation determines worldview positions, characterizes the system of values, beliefs, judgments, thinking, views, tastes, emotional-valuable attitude to the surrounding world, to life, to oneself, the level of general and professional culture, artistic perception-interpretation-creation, ability to creative dialogue, communication with various types of art, communication with students, with people, which is the content and essence of the artistic and communicative readiness of the future specialist in musical art.

The cultural approach is interconnected and requires the use of activity, competence, personal, dialogical, environmental approaches, which collectively provide favorable conditions for the formation of artistic and communicative readiness of the future music teacher.

Further investigations directly involve the definition of pedagogical principles, forms and methods of forming the artistic and communicative readiness of the future music teacher.

Key words: *cultural approach, culture, education, artistic and communicative readiness, future music teacher.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Мистецька освіта є одним із могутніх засобів розвитку і формування цілісної особистості, духовності, творчої індивідуальності, інтелектуального й емоційного багатства. Основним завданням і метою професійної підготовки є розвиток освіченого, конкурентоспроможного фахівця, підготовка людини культури, здатної стверджувати себе як неповторно-творчу особистість, збагачувати духовний потенціал нації, бути носієм загальнолюдських цінностей, суб'єктом культурної творчості, транслятором й оберегом національного мистецтва.

Важливим результатом мистецької освіти є підготовка майбутнього фахівця до самовираження у співтворчості й власній творчості, у професійній діяльності і житті. У зв'язку з цим, актуальності набуває проблема формування художньо-комунікативної готовності, що передбачає набуття й оволодіння майбутніми фахівцями художньо-комунікативними компетенціями, здатністю до художнього діалогу, творчого спілкування, міжособистісної взаємодії. Від рівня художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва залежить розвиток духовно-творчих якостей учня, культура мислення і культура почуттів, здатність сприймати, розуміти й оцінювати прекрасне, володіти комунікативними компетенціями, самостверджуватись у соціально-культурному середовищі.

Особливого значення у формуванні художньо-комунікативної готовності набуває *культурологічний підхід*, який зумовлений специфікою і змістом професійної підготовки майбутнього майбутнього викладача музичного мистецтва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі культурологічний підхід визначається як конкретно-наукова методологія пізнання і перетворення педагогічної реальності, як цілісне поєднання взаємопов'язаних компонентів (Л. Матвєєва) [3]; як культурне коло (С. Гончаренко) [1]; як транспонування суб'єктної методології в культурологічну освіту (О. Шевнюк) [10]; культурний діалог (Г. Філіпчук) [9].

Педагоги-музиканти трактують культурологічний підхід, як: інкультурацію особистості, методологічний фундамент (метапринцип) загальної мистецької освіти, що «детермінує стратегії її модернізації в напрямі посилення взаємозв'язку і взаємопроникнення безмежних ресурсів світової художньої культури, з одного боку, та особистісних потенціалів – пізнавального, художньо-творчого та ін., з іншого» (Л. Масол); як педагогіку духовного потенціалу (О. Олексюк), як культуровідповідність мистецької

педагогіки як підсистеми загальної (О. Рудницька); як цілісність художньої картини світу (О. Щолокова), як здатність здійснювати художній діалог (Т. Стратан-Артишкова).

Мета статті: розкрити значення і особливості культурологічного підходу у процесі формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Культурологічний підхід обумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою, яка розвивається не тільки на основі засвоєних особистістю культурних надбань, а й того дещо принципово нового, що внесено у неї (культуру), тобто людина стає творцем нових внутрішніх компонентів культури [3, с. 504].

1. Слушною є теза Г. Філіпчука про те, що прагнення «годуватися» культурою – універсальне у вимірах людського буття, а парадигма – «культура – освіта – людина – суспільство – світ» є методологічна база для глобального і національного розвитку» [9, с. 9].

Освіта і культура – феномени, що тісно взаємопов'язані й не існують один без одного. У наукових концепціях філософів, педагогів освіта визначається як процес і результат цілеспрямованого формування культури людини, як культура суб'єкта діяльності, яким можуть бути і окрема людина, і соціальна група, і людство загалом; спрямовується на підготовку особистості до практичного оволодіння тими чи іншими екофактами, матеріальними та знанневими артефактами та певними технологіями життєтворчості; співвідноситься з терміном «культура», конститується в просторі як індивідуального, так і соціального; передбачає *досягнення певного рівня освіченості* (обізнаність, ерудованість, вихованість, культурність, духовність) у результаті набуття людиною певної сукупності знань, умінь, якостей, компетентностей, що забезпечують її готовність до життєтворчості [2, с. 22].

Культурою є лише те із виробленого людиною, що спрямовано на її саморозвиток і самовдосконалення. Відповідно культура майбутнього фахівця – це його здатність до розвитку і вдосконалення своїх творчих якостей і можливостей у розв'язанні нестандартних завдань, у здійсненні своїх професійних обов'язків [8], у здатності здійснювати художньо-творчу і міжособистісну комунікацію у соціально-культурному просторі.

Під культурою особистості науковці розуміють систему знань, поглядів, переконань, що сприяють виникненню механізмів і технологій використання накопиченої соціальної інформації, яка у свою чергу, транслюється в усіх аспектах

життєдіяльності людини, створюючи культурний генофонд суспільства [8]. У такий спосіб, культурологічний підхід тісно взаємодіє із компетентнісним підходом, який, в свою чергу, має діяльнісну характеристику, розкриває здатність фахівця здійснювати необхідні професійні дії, успішно реалізовувати набуті знання, вміння і навички в практичній діяльності [11].

2. Діяльність вчителя тільки тоді виконує свою функцію, зазначають дослідники, коли вона утримує та відтворює у свідомості учнів багатство історичних і морально-культурних цінностей, глибину загальнолюдської культури, коли вона спрямовує особистість на вищі духовні сенси, на прилучення до скарбниці світових і національних художніх цінностей, на розуміння власної індивідуальної сутності, ролі у життєдіяльності суспільства завдяки закладеним у творах різних видів мистецтва художнім почуттям і переживанням; на розвиток творчих здібностей, світоглядної позиції, здатності до професійного саморозвитку і самовдосконалення [5; 6, 11].

3. Як бачимо, культурологічний підхід, як системне утворення, взаємодіє, взаємозбагачується й співіснує з компетентнісним і діяльнісним підходами, що позначені розвитком ціннісної свідомості і самосвідомості, морально-духовною, інтелектуально-емоційною і методологічною культурою, здатністю до співтворчості і творчості, освоєнням і створенням педагогічних цінностей і технологій; розвитком особистісно-професійних якостей, здатністю самостійно застосовувати набуті знання, вміння у різних сферах професійної діяльності, пізнавати, оволодівати духовними цінностями людства, компетентністю культури, в якій особистість перебуває, опановує досвід людства крізь призму індивідуальності та суб'єктності й набуває досвіду власної художньо-комунікативної діяльності.

4. У науковій праці О. Рудницької «Педагогіка: загальна та мистецька» читаємо, що результат освіти характеризується змістом тих культурних надбань, якими оволодів суб'єкт навчально-виховного процесу й відповідно до того, якою мірою відбулося це оволодіння, можна говорити про досягнутий рівень освіченості і ступінь його відповідності нормам розвитку особистості, прийнятими у певному суспільстві [5, с. 22].

5. Слушною є теза «від людини освіченої – до людини культури», що потребує здатності знаходити сенс в текстах культури, практично володіти знаннями артефактами, певними технологіями життєтворчості, вміннями, переконаннями, здібностями, які у своєму тісному взаємозв'язку є важливими характеристиками культурного розвитку особистості (І. Бех, Є. Бондаревська, І. Зязюн, Л. Масол, О. Ростовський, О. Рудницька та ін).

6. Саме через культуру, підкреслює О. Рудницька, людина відкриває і перетворює світ та своє «Я», реалізує власний духовний потенціал, наближується до світових досягнень людської цивілізації [5, с. 47].

Культура особистості – це і стан, і результат, і продуктивний процес засвоєння і створення соціальних цінностей» (І. Зязюн); результат опанування соціально-культурних цінностей; узагальнена ознака змістовного наповнення життєдіяльності суб'єкта, стилю та способу його життя; засіб творчої самореалізації (О. Рудницька); здатність особистості до діалогу (особистість діалогічна) з оточуючими людьми, навколишнім середовищем, до комунікації, творчої взаємодії, відкритості, емпатії, соціально-комунікативної взаємодії, творчості та самореалізації у ній. У цьому аспекті культура і особистість взаємопов'язані та взаємозумовлені.

Отже, культурологічний підхід тісно пов'язаний із особистісним підходом, оскільки, підкреслюють науковці, в його епіцентрі є людина як вільна індивідуальність, котра здатна до особистісної детермінації в культурі, ґрунтується на унікальності кожного суб'єкта навчальної діяльності, на забезпеченні умов його розвитку в контексті індивідуалізованого підходу в особистісно розвивальній системі навчання, що забезпечує соціокультурний саморозвиток особистості [8].

Культурологічний підхід у процесі формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва також зумовлює використання середовищного підходу, адже змістом професійної освіти є культура, як середовище, а культуротворчість – як спосіб розвитку людини в культурі [8, с. 27].

Людина, стверджує О. Рудницька, здатна бути носієм і творцем культури тому, що вона «занурена» у соціально-культурне середовище, в той культурний контекст, з якого засвоює свої уявлення, правила життя, способи дій, тому вплив культури на людину можна вважати інтегральним фактором її соціалізації, індивідуальним результатом опанування культурних цінностей суспільства, характеристикою освіченості особистості» [5, с. 48], її ерудованістю, здатністю оволодівати інтелектуально-практичними знаннями і вміннями, здійснювати свої професійні обов'язки, самовиражатись у творчій діяльності й спілкуванні з оточуючими її людьми, навколишнім світом і середовищем. Тому створення творчо-комунікативного (діалогового) середовища як системи цілеспрямованих мистецьких заходів, художньо-педагогічних впливів, комплексу арт-комунікаційних засобів і сучасних інформаційних технологій сприятиме ефективному розвитку художньо-комунікаційних компетенцій, посиленню ціннісно-емоційного резонансу, входженню в енергетичний простір соціально-культурної комунікації, формуванню художньо-комунікативної готовності майбутніх фахівців музичного мистецтва.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Культурологічний підхід принципово необхідний і важливий у формуванні художньо-комунікативної готовності майбутніх викладачів музичного мистецтва, оскільки передбачає «входження» в полікультурний простір, «інкультурацію», оволодіння культурними

цінностями, у результаті чого формуються загальнонародські та професійно значущі особистісні якості майбутніх фахівців, здатність до творчого самовираження у життєдіяльності.

Культурологічний підхід, тісно взаємодіючи із діяльнісним, компетентнісним, особистісним, діалогічним, середовищним підходами, сприяє створенню умов для самопізнання, самоактуалізації у просторі соціально-значущої діяльності, забезпечує можливість художньо-творчої і міжособистісної комунікації, діалогу, стимулює активність, самостійність, здатність до авторської спроможності, індивідуального розкриття, розвитку і саморозвитку, формуванню художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

Подальші розвідки напрому передбачають визначення педагогічних принципів, форм та методів формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К., 1997. 367 с.
2. Масол Л. М. Загальна мистецька освіта : теорія і практика. К., 2006. 432 с.
3. Матвеева Л. Л. Культурологія: курс лекцій. Навчальний посібник. К., 2005. 512 с.
4. Олексюк О. М. Музична педагогіка : навч. посіб. К., 2006. 188 с.
5. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька : навч. посіб. Тернопіль, 2005. 358 с.
6. Стратан-Артишкова Т. Б. Особливості творчо-виконавської підготовки майбутнього викладача музичного мистецтва. *Наука і техніка сьогодні* : журнал. 2023. № 7(21). 516 с. С. 476–484.
7. Stratan-Artyshkova T., Biluk R., Vitsukanova O., Drozich I., Kalimanova O., Vaziutynska Y. & Bida O. The use of innovative Technologies in Education. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 22(11). P. 93–100.
8. Теоретичні засади культурологічного підходу у підготовці педагога до виховної діяльності: монографія / С.В. Машкіна, Т.П. Усатенко, Л.О. Хомич, Т.О. Шахрай. ІПОД НАПН України, 2016. 168 с.
9. Філіпчук Г.Г. Націєтворчість освіти: монографія. Чернівці, 2014. 304 с. С. 6.
10. Шевнюк О. Л. Культурологічна освіта майбутнього вчителя : теорія і практика : монографія. К., 2003. 232 с.
11. Шевцова О. Б. Компетентнісний підхід у формуванні музично-виконавської культури майбутнього викладача музичного мистецтва. *Естетичні засади розвитку педагогічної майстерності викладачів мистецьких дисциплін : Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Умань, 28 квітня 2022 р.). Умань, 2022. 164 с. С. 151–154.

REFERENCES

1. Honcharenko, S. U. (1997). *Ukrayins'kyu pedahohichnyy slovnyk*. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. K., 367 s. [in Ukrainian]

2. Masol, L. M. (2006). *Zahal'na mystets'ka osvita : teoriya i praktyka*. [General Art Education: Theory and Practice]. K., 432 s. [in Ukrainian]

3. Matvyeyeva, L. L. (2005). *Kul'turolohiya: kurs lektsiy. Navchal'nyy posibnyk*. [Cultural Studies: Lecture Course. Educational Manual]. K., 512 s. [in Ukrainian]

4. Oleksyuk, O. M. (2006). *Muzychna pedahohika : navch. posib*. [Music Pedagogy: Educational Manual]. K., 188 s. [in Ukrainian]

5. Rudnyts'ka, O. P. (2005). *Pedahohika zahal'na ta mystets'ka : navch. posib*. [General and Art Pedagogy: Educational Manual]. Ternopil'. 358 s. [in Ukrainian]

6. Stratan-Artyshkova, T. B. (2023). *Osoblyvosti tvorcho-vykonavs'koyi pidhotovky maybutn'oho vykladacha muzychnoho mystetstva*. [Features of Creative-Performing Training of Future Music Art Instructors]. «Nauka i tekhnika s'ohodni» : zhurnal. № 7(21). S. 476–484. [in Ukrainian]

7. Stratan-Artyshkova, T., Biluk, R., Vitsukanova, O., Drozich, I., Kalimanova, O., Vaziutynska, Y. & Bida O. The use of innovative Technologies in Education. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 22(11). P. 93–100. [in English]

8. *Teoretychni zasady kul'turolohichnoho pidkhodu u pidhotovtsi pedahoha do vykhovnoyi diyal'nosti: monohrafiya*. (2016). [Theoretical Foundations of a Cultural Approach in Teacher Preparation for Educational Activities: A Monograph] / C.V. Mashkina, T.P. Usatenko, L.O. Khomych, T.O. Shakhrai. IPOOD NAPN Ukrayiny. 168 s. [in Ukrainian]

9. Filipchuk, H.H. (2014). *Natsiyetvorchist' osvity: monohrafiya*. [Nation-Building in Education: A Monograph]. Chernivtsi, 304 s. S.6. [in Ukrainian]

10. Shevnyuk, O. L. (2003). *Kul'turolohichna osvita maybutn'oho vchytelya : teoriya i praktyka* [Cultural Education of the Future Teacher: Theory and Practice] : monohrafiya. K., 232 s. [in Ukrainian]

11. Shevtsova, O. B. (2022). *Kompetentnisnyy pidkhid u formuvanni muzychno-vykonavs'koyi kul'tury maybutn'oho vykladacha muzychnoho mystetstva*. [Competency-Based Approach in Cultivating Musical-Performing Culture of Future Music Art Instructors]. *Estetychni zasady rozvytku pedahohichnoyi maysternosti vykladachiv mystets'kykh dystyplin : Materialy V Mizhnarodnoyi naukovopraktychnoyi konferentsiyi*. (m. Uman', 28 kvitnya 2022 r.). Uman', 164 s. S. 118–121. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ТЮТІУННИК Марія Григорівна – викладач Кропивницького музичного фахового коледжу.

Наукові інтереси: формування художньо-комунікативної готовності майбутнього викладача музичного мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TIUTIUNNYK Maria Hryhorivna – teacher Kropyvnytskyi Music Applied College.

Scientific interests: formation of artistic and communicative readiness of the future music teacher.

Стаття надійшла до редакції 19.06.2023 р.